

Erkki Pulliainen /vihr ym.: Saimaanhylkeen Suur-Saimaan osakannan vahvistamisesta

Eduskunnan Puhemiehelle

Saimaanhylje (jota kutsutaan myös saimaan-norpaksi) on Euroopan vähälukuisin nisäkäslaji. Sitä esiintyy maapallolla vain Suomen Saimaan vesistöalueella, missä sitä on jäljellä vajaat pari sataa yksilöä.

Tosiasiallisesti tämä niukka kanta on jakaantunut vielä osakantoihin, joiden kohdalla esiintyy vaihtelua kannan kehityksessä viimeisen parin vuosikymmenen aikana.

Haukiveteen kuuluvan Linnasaaren alueella kanta on pysynyt suurin piirtein ennallaan reilun kolmenkymmenen yksilön suuruisena. Sen sijaan Suur-Saimaan (= Etelä-Saimaan) alueella kehitys on ollut todella huolestuttava: kanta on supistunut vajaasta viidestäkymmenestä yksilöstä noin kymmeneen yksilöön kahdessa vuosikymmenessä.

Sytä Suur-Saimaan osakannan romahtamiseen on ilmeisesti useita. Hylkeiden häirintä on siellä suurinta. Alueella liikutaan yhä enemmän, ja uutena häirinnän välineenä on maisemaan tulut moottorikelkka, jolla liikutaan jäitä pitkin erityisesti pesimäaikaan. Sulan veden aikana taas veneily häiritsee hylkeiden elämää. Näiden häiriötekijöiden vastapainona ei ole ollut aktiivisia suojelutoimia. Luontaisesti kanta ei näytä saavan täydennystä muista osakannoista ja vain yksi yksilö on siirtoistutettu Suur-Saimaalle.

Jos erityisiin suojelutoimenpiteisiin ei ryhdytä, Suur-Saimaan saimaanhyljekanta kuolee hyvin pian sukupuuttoon. Tavoitteeksi on asetettu saimaanhyljekannan yksilömäärän kohottaminen noin 400 yksilöön vuoteen 2025 mennessä,

jolloin Suur-Saimaan osakannan tulisi olla nousut nykyisestä kymmenkunnasta yksilöstä kolminkertaiseksi.

Suomi kuuluu jäsenenä Euroopan unioniin, jonka puitteissa on asetettu suojelutavoitteet uhanalaisille lajeille. Saimaanhylkeen osalta toimiin voi ryhtyä vain Suomi, koska lajia ei esiinny muualla EU:n alueella eikä liioin muualla maapallolla. EU:n elinympäristödirektiivi taas on tarkoitettu sovellettavaksi juuri saimaanhylkeen kaltaisessa tilanteessa, jossa lajin luontaisessa elinympäristössä ihmisen toiminta uhkaa uhanalaisen lajin olemassaoloa. Habitaattidirektiivin välineenä on alueen suojelu, jolloin valikoiden poistetaan häiritsevät tekijät. Saimaanhylkeen tulevaisuushan on kiinni juuri alueen kelpoisuudesta normaalille hylkeen elämälle.

Tässä yhteydessä on tarpeellista kiinnittää vielä huomiota Suur-Saimaan hyljekannan tutkimukseen ja seurantaan. Kantaa tulisi pikaisesti vahvistaa siirtoistutuksin. Konkreettisin välttämätön toimenpide on Suur-Saimaan kansallispuiston perustaminen.

Edellä olevan perusteella ja valtiopäiväjärjestyksen 37 §:n 1 momenttiin viitaten esitämme kunnioittavasti valtioneuvoston asianomaisen jäsenen vastattavaksi seuraavan kysymyksen:

Mitä Hallitus aikoo tehdä turvataksseen saimaanhylkeen (saimaannorpan) osakannan elpymisen lajin luontaisimalla esiintymisalueella Suur-Saimaalla?

Helsingissä 15 päivänä huhtikuuta 1997

Erkki Pulliainen /vihr
Antero Kekkonen /sd
Hannu Takkula /kesk
Matti Saarinen /sd
Pentti Tiisanen /vas
Mikko Elo /sd

Pekka Kuosmanen /kok
Esa Lahtela /sd
Tauno Pehkonen /skl
Kari Uotila /vas
Matti Vähänäkki /sd
Eila Rimmi /vas

Raimo Liikkanen /kesk
Päivi Räsänen /skl
Kalevi Olin /sd
Raimo Mähönen /sd
Annika Lapintie /vas
Kimmo Kiljunen /sd

Maria Kaisa Aula /kesk	Reijo Kallio /sd	Sinikka Hurskainen /sd
Heikki Rinne /sd	Tuula Haatainen /sd	Veijo Puhjo /va-r
Tuija Maaret Pykäläinen /vihr	Toimi Kankaanniemi /skl	Jaakko Laakso /vas
Jorma Vokkolainen /vas	Anne Huotari /vas	Margareta Pietikäinen /r
Sirpa Pietikäinen /kok	Marjaana Koskinen /sd	Eva Biaudet /r
Helena Vartiainen /sd	Minna Karhunen /kok	Hanna Markkula-Kivisilta /kok
Ulla-Maj Wideroos /r	Pekka Saarnio /vas	Tuulikki Hämäläinen /sd
Riitta Korhonen /kok	Iivo Polvi /vas	Esko-Juhani Tennilä /va-r
Mikko Kuoppa /va-r	Paula Kokkonen /kok	Risto Kuisma /sd
Martti Korhonen /vas	Marja-Liisa Tykkyläinen /sd	Jarmo Wahlström /vas
Raimo Holopainen /sd	Markku Markkula /kok	Säde Tahvanainen /sd

Eduskunnan Puhemiehelle

Valtiopäiväjärjestyksen 37 §:n 1 momentissa mainitussa tarkoituksessa Te, Rouva Puhemies, olette toimittanut valtioneuvoston asianomaisen jäsenen vastattavaksi kansanedustaja Erkki Pulliaisen ym. näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen n:o 355:

Mitä Hallitus aikoo tehdä turvataksaan saimaanhylkeen (saimaannorpan) osakannan elpymisen lajin luontaisimmalla esiintymisalueella Suur-Saimaalla?

Vastauksena kysymykseen esitän kunnioittavasti seuraavaa:

Ympäristöministeriö on siirtänyt saimaannorpan käytännön suojeluvastuun Metsähallituksen luonnonsuojelulle, joka Itä-Suomen puistoalueesta Savonlinnasta käsin seuraa norppakannan tilaa ja toteuttaa suojelutoimia. Tämä tapahtuu yhteistyössä eri tahojen, mm. alueellisten ympäristökeskusten, Joensuun yliopiston ja Suomen WWF:n kanssa.

Suojelutoimien ansiosta saimaannorpan kannan pientyminen on saatu pysähtymään 1980-luvulla. Pienimmillään kanta oli 180 norppaa, josta se on kasvanut nykyiseen 200 yksilöön. Norpalla on korkea sukukypsyyssikä, 5–6 vuotta. Sukukypsä naaras synnyttää lisäksi vain 70 %:n todennäköisyydellä vuosittain yhden poikasen. Vuotuinen aikuiskuoletisuus on noin 4 %. Näistä syistä kanta kasvaa suojeltunakin hyvin hitaasti. Populaation vuotuinen uusiutumiskerroin on vain noin 1,02–1,03. Saimaannorpan suojelusuunnitelmassa on suotuisan suojelun tasoksi katsottu noin 400 yksilöä, joka on vain kymmenesosa Saimaan vesistön teoreettisesta kyvystä elättää norppia. Kanta pyritään kasvattamaan tähän määrään vuoteen 2025 mennessä. Suur-Saimaalla (=Etelä-Saimaa) tavoitekantaa olisi tällöin 25 yksilöä.

Saimaannorppakantaa pienensi Suur-Saimaan alueella 1960-luvulta lähtien erityisesti poikasten kuoleminen kalanpyydyksiin sekä mahdollisesti myös ympäristömyrkköjen vaikutus. Joensuun yliopiston tutkimusten mukaan norppien kudoksista mitatut ympäristömyrkkyyjämäärät ovat alentuneet, ja myrkyt eivät enää uhanne

norpan lisääntymistä Suur-Saimaalla eivätkä muuallakaan koko Saimaan alueella.

Kalanpyydyskuolemiin on pyritty vaikuttamaan Metsähallituksen ja norppa-alueiden kalastajien välisin sopimuksin, joilla kielletään norppien synnyttysalueilla verkkokalastus aikana 15.4.—30.6. Tämä ajanjakso on norpan poikasten kannalta kriittinen, sillä tuona aikana ne joutuvat emonsa vieroittamina opettelemaan elämään yksin. Sopimusrahoitusten pinta-ala on Suur-Saimaalla yhteensä n. 58 neliökilometriä.

Suur-Saimaalla on inventointien perusteella tällä hetkellä kolme sukukypsää naarasta ja lisäksi alueeseen läheisesti liittyvällä Lietvedellä on yksi. Suur-Saimaalla syntyi vuonna 1982 kaksi poikasta, jotka molemmat menehtyivät kala-verkkoon, ja vuonna 1984 syntyi yksi poikanen, joka säilyi elossa. Tämän jälkeen ei 1980-luvun inventoinnissa havaittu norppien synnyttäneen Suur-Saimaalla. Seuraava poikanen syntyi tälle alueelle vuonna 1992. 1990-luvulla on synnytyksiä ollut seuraavasti:

1992 1 poikanen,
1993 1 poikanen,
1994 2 poikasta,
1995 1 poikanen,
1996 1 poikanen,
1997 2 poikasta alustavien tietojen mukaan.

Vuosien 1992–1996 kuudesta poikasesta on seurannan mukaan vain yksi löydetty kuolleena (vuonna 1993). Samana ajanjaksona on myös vain yksi aikuinen norppa löytynyt kuolleena. Niinpä Metsähallituksen norpparyhmä onkin arvioinut Suur-Saimaan kannan kasvaneen 1990-luvulla luontaisesti vähintään 3 norpalla. Lisäksi vuonna 1992 siirrettiin Suur-Saimaalle yksi aikuinen naarasnorppa Linnansaaren kansallispuistosta Haukivedeltä. Tämän todettiin vuonna 1994 synnyttäneen poikasen. Suur-Saimaan vakituinen norppakanta on tällä hetkellä 12–14 yksilöä.

Norpan siirto Haukivedeltä Suur-Saimaalle oli koeluonteinen. Aivan lähivuosina ei ole suunniteltu uusia siirtoja. Nykyisellään Saimaan norppakanta on Saimaan vesistön tapaan hyvin hajanainen ja jakaantunut useisiin osakantoihin, jotka joutuvat kannan nykyisellä tiheydellä tule-

maan toimeen itsenäisesti. Koko vuotuinen poikastuotto on yleensä 36—40 kuuttia. Parhaalla synnytysalueella, Pihlajavedellä, syntyy vuosittain 10—11 poikasta. Onkin arvioitu, että tällä hetkellä ei vielä voida siirtää miltään alueelta norppia Suur-Saimaalle vaarantamatta lähtöalueen kannan tulevaisuutta.

Norppien siirtoon on kuitenkin varauduttu 2000-luvulla, jos mm. kannan perinnöllisen monimuotoisuuden säilyttäminen sitä vaatii. Asiaa selvitetään DNA-tutkimuksin Joensuun yliopistossa.

Norpan suojelu Saimaalla perustuu mm. rantojen suojeluohjelmaan ja yleiskaavoitukseen, joiden avulla norpan kannalta keskeiset alueet säilytetään rakentamattomina. Kaikki tärkeimmät norppa-alueet sisältyvät myös parhaillaan

valmisteilla olevaan NATURA-2000-ohjelmaan. EU:n luontodirektiivin mukaisesti niiden suojelu on toteutettava vuoteen 2004 mennessä. Norpan kannalta ei näin ollen näyttäisi tarpeelliselta perustaa kansallispuistoa Suur-Saimaan alueelle. Merkittävä asema norpan suojelutyössä on myös kalastusrajoituksilla, joita on tarkoitus jatkaa. Metsähallitus ja ympäristökeskukset ovat myös selvittämässä jää- ja veneliikenteen ohjaustarvetta.

Saimaannorpan seurannan perusteella myös Suur-Saimaan norppakanta on nykyisillä suojeluponnistuksilla hitaasti elpymässä. Tiivistä seurantaa tullaan jatkamaan ja norppakannan vahvistumisen salliessa harkitaan tulevaisuudessa myös Suur-Saimaan kannan kasvun nopeuttamista.

Helsingissä 6 päivänä toukokuuta 1997

Ympäristöministeri *Pekka Haavisto*

Till Riksdagens Talman

I den ordning 37 § 1 mom. riksdagsordningen föreskriver har Ni, Fru Talman, till vederbörande medlem av statsrådet översänt följande av riksdagsman Erkki Pulliainen m.fl. undertecknade spörsmål nr 355:

Vad avser Regeringen att göra för att säkerställa att delbeståndet av saimensäl (saimenvikare) återuppstår på artens mest naturliga förekomstområde i Storsaimen?

Som svar på detta spörsmål får jag vördsamt anföra följande:

Miljöministeriet har fört över det praktiska skyddsansvaret för saimenvikaren till Forststyrelsens naturvård, som från Östra Finlands parkrevir i Nyslott följer med beståndets utveckling och genomför skyddsåtgärder. Detta sker i samråd med olika instanser, bl.a. de regionala miljöcentralerna, Joensuu universitet och WWF Finland.

På 1980-talet kunde vi tack vare skyddsåtgärderna stoppa nedgången i saimenvikarbeståndet. När det var som minst uppgick det till 180 vikare, och därefter har det ökat till nuvarande 200 individer. Vikarens könsmognad inträffar sent, vid 5–6 års ålder. Den könsmogna honan föder dessutom bara med 70 % säkerhet en unge varje år. Den årliga vuxendödligheten är ca 4 %. Av dessa skäl ökar beståndet mycket långsamt, även då det skyddas. Den årliga förnyelsekoefficienten för populationen ligger bara mellan 1,02 och 1,03. I skyddsplanen för saimenvikaren har en gynnsam skyddsnivå ansetts ligga vid ca 400 individer, vilket bara är en tiondel av Saimenvattens teoretiska förmåga att livnära vikare. Det är meningen att beståndet skall uppnå detta antal före år 2005. Målsättningen för beståndet i Storsaimen (= södra Saimen) skulle då vara 25 individer.

Beståndet av saimenvikare i Storsaimenområdet minskade med början på 1960-talet särskilt genom att ungarna dog i fiskeredskap, eventuellt också på grund av inverkan av miljögifter. De mätningar som Joensuu universitet har gjort visar att miljögiftsresterna i vikarnas vävnader har

gått ned, och gifterna torde inte längre hota vikarens förökning i Storsaimen, inte heller annorstädes i Saimenområdet.

Man har försökt motarbeta att vikarna dör i fiskeredskapen genom att Forststyrelsen och fiskarna i vikarområdena kommit överens om förbud mot fångst med nät under tiden 15.4–30.6 i de områden där vikaren föder ungar. Detta är en kritisk period för kutarna, eftersom de då vid avvänjningen måste lära sig att leva ensamma. Den areal som avtalats vara fridlyst i Storsaimen uppgår sammanlagt till ca 58 kvadratkilometer.

I Storsaimen finns enligt inventeringarna för närvarande tre könsmogna honor, dessutom finns en i det närliggande Lietvesi. I Storsaimen föddes år 1982 två ungar, som bägeg dog i fiskerät, och år 1984 en som hölls vid liv. Därefter har man inte vid inventeringarna kunnat finna att vikarna skulle ha fått ungar i Storsaimen förrän år 1992, då en unge föddes. Under 1990-talet har saimenvikaren fått ungar som följer:

1992 1 unge
1993 1 unge
1994 2 ungar
1995 1 unge
1996 1 unge
1997 2 ungar enligt preliminära uppgifter.

Av de sex ungar som föddes 1992–1996 har bara en påträffats död (år 1993). Under samma period påträffades dessutom bara en död fullvuxen vikare. Därför har Forststyrelsens vikargrupp räknat med att beståndet i Storsaimen under 1990-talet på naturlig väg har ökat med minst 3 vikare. Dessutom flyttades år 1992 en vuxen vikarhona från Haukivesi i Linnansaari nationalpark till Storsaimen. Hon konstaterades år 1994 ha fött en unge. Det permanenta vikarbeståndet i Storsaimen uppgår i detta nu till 12–14 individer.

Förflyttningen av vikarhonan från Haukivesi till Storsaimen skedde i försökssyfte. Några ytterligare förflyttningar har inte planerats under de närmaste åren. I detta nu är vikarbeståndet i Saimen lika splittrat som vattnen och uppdelat på många delbestånd, som med nuvarande populationstäthet måste reda sig på egen hand. Hela den årliga kutproduktionen ligger i allmänhet vid 36–40. I det bästa förökningsområdet Pihlaja-

vesi föds årligen 10—11 ungar. Man har också räknat med att det i detta nu inte ännu är möjligt att flytta vikare till Storsaimen från något annat område utan att äventyra framtiden för beståndet i området.

Det finns i alla fall beredskap att flytta vikare under 2000-talet, om detta blir av nöden bl.a. med tanke på den genetiska mångfalden. Detta undersöks genom DNA-forskning vid Joensuu universitet.

Skyddet av vikaren i Saimen bygger bl.a. på strandskyddsprogrammet och generalplanläggningen, genom vilka de för vikarbeståndet viktiga områdena bevaras obebyggda. Alla de viktigaste vikarområdena ingår också i programmet Natura 2000, vilket som bäst är under beredning. Enligt EU:s habitatdirektiv skall skyddet av Na-

turaområdena genomföras före år 2004. Därför verkar det inte som om det med tanke på saimen-vikaren vore behövt att inrätta en nationalpark i Storsaimenområdet. I arbetet på att skydda vikarna har också fiskebegränsningarna stor betydelse, och avsikten är att fortsätta med dem. Forststyrelsen och de regionala miljöcentralerna håller också på att utreda behovet att styra trafiken över isen och båttrafiken.

På basis av uppföljningen håller också vikarbeståndet i Storsaimen långsamt på att repa sig tack vare skyddsåtgärderna. Den intensiva uppföljningen kommer att fortsätta, och då ökningen av vikarstammen så tillåter kommer också en accelerering av beståndsökningen i Storsaimen att övervägas.

Helsingfors den 6 maj 1997

Miljöminister *Pekka Haavisto*